

La llibertat és indivisible

PAPERS DE PREMSA — 14

Col·lecció dirigida per Emili Piera

Artur Perucho

La llibertat és indivisible

Antologia d'articles

Selecció, edició i notes, Josep Palomero

**institució
alfons el magnànim
centre valencià
d'estudis i d'investigació
VALÈNCIA, 2022**

Edició composta amb lletra Futura ND Bold cos 14 i Adobe Caslon Pro Regular cos 11; l'interior s'ha imprès sobre paper Printset Ivori de 90 g/m² i la coberta sobre cartolina Image Silk de 350 g/m²

© 2022, Hereues d'Artur Perucho Badia
© 2022, de l'edició i notes, Josep Palomero

© 2022, d'aquesta edició
Institució Alfons el Magnànim
Centre Valencià d'Estudis i d'Investigació
Diputació de València
Corona, 36 — 46003 València
Tel.: +34 963 883 169
magnanim@dival.es
www.alfonselmagnanim.net

ISBN: 978-84-7822-022-9

DL: V-1977-2022

Disseny de la col·lecció: Vicent Ferri

Disseny de la coberta: Juanjo Gil

Fotografia de la coberta: Perucho al parc del Luxemburg de París, el 1929.

Maquetació: Institució Alfons el Magnànim

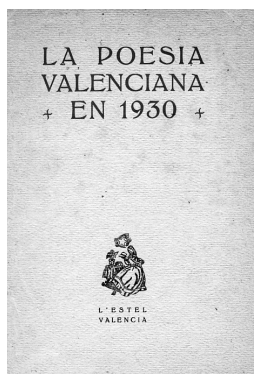
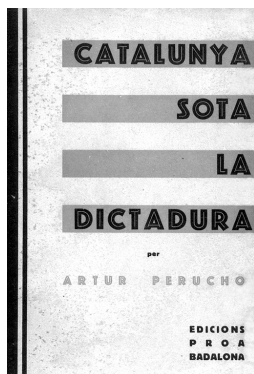
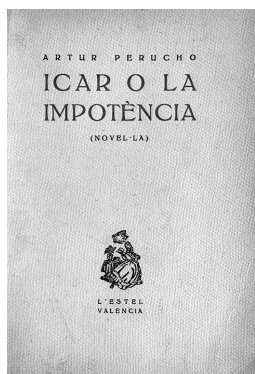
Impressió: Gráficas Marí Montañana, SL – www.marimontanyana.es

EL PERIODISTA ARTUR PERUCHO

Artur Perucho Badia va ser un dels escriptors i periodistes valencians de la generació de la República que va desaparèixer prompte com a referent, pel fet d'haver-se exiliat a Mèxic i per la devastació de la memòria republicana que dugué a terme la dictadura franquista. Amb el pas dels anys, el record de la seua figura es va perdre del tot. En conseqüència, les notícies sobre la seua vida i obra resultaven fragmentàries, quan no parcials o inexactes, basades en informacions poc contrastades i, fins i tot, errònies, com aquesta: «En la capital mexicana se casaría con la cantante, soprano y luego periodista Esperanza Pulido,¹ con la que tendría varias hijas.» (García 1995: 321-323). Per tant, no s'havia inventariat la seua producció ni s'havien ordenat els seus articles, una selecció dels quals ara tenim ocasió de publicar.

El periodisme va ser l'activitat principal que Perucho va realitzar al llarg de la seua vida professional. Però en la major part de les succintes notes biogràfiques que sobre ell s'han publicat, eixa faceta havia quedat atenuada per altres treballs seus, bé com a autor de la novel·la *Ícar o la*

1 La pianista María Esperanza Pulido, professora del Conservatorio Nacional de Música de México, el 1968 va fundar la revista *Heterofonía*. (Tovar 1996). En haver constatat que, pel fet haver-lo conegut personalment, el musicòleg mexicà Fernando Díez de Urdanivia havia citat Perucho en un parell d'articles de la seua columna «Música opinión» d'*El Universal*, vaig contactar amb ell a fi d'aclarir aquesta qüestió, el qual em va traure de dubtes: «Poco a poco las cosas van saliendo y se van recordando. Tenía totalmente borrada a Esperanza Pulido, que fue muy amiga mía. Su matrimonio con Perucho y sus cinco hijas son una sorpresa enorme, porque yo tenía aquello como un *affaire*. Inclusive Rodolfo Halffter, que tenía humor negro y perverso, contaba que alguna tarde le había llamado Esperanza desde un hotelito para decirle: "Aquí estoy con Arturo, vamos a hacer un hijo y te lo brindamos". Entonces, de la aventura no hay duda, pero yo la tendría del matrimonio, porque después de la muerte de Arturo traté mucho a Esperanza. Vivía sola y nunca le conocí ningún hijo o hija. Lo que sí tenía era un hermano insoportable. Esperanza ejerció la crítica musical, como yo, y obviamente tuvimos nuestras diferencias, pero acabamos con gran cariño hasta su muerte.» (Fernando Díez de Urdanivia: *e-mail* enviat a Josep Palomero, 29-1-2009).

impotència,² del dossier *Catalunya sota la Dictadura*³ o d'uns pocs poemes publicats en *La poesia valenciana en 1930*,⁴ més les col·laboracions en *Taula de Lletres Valencianes*, i poca cosa més. Pel contrari, es va involucrar en molts projectes i va mantindre una gran activitat com a publicista.

Fou un periodista d'unes qualitats notables, despert i perseverant, que passà penúries econòmiques per falta de remuneracions adequades.⁵ Fill d'una família de tradició liberal i blasquista, Artur Perucho Badia va nàixer el 16 de juliol de 1902 a Borriana on son pare, Pascual Perucho Lloret, estava al front de l'oficina local de la Compañía Peninsular de Teléfonos. Sa mare, Angelita Badia Valdivieso, natural de València, era filla del telegrafista militar liberal Edmundo Badia Bouvier, i va morir a Barcelona el 4 de gener de 1947, als 77 anys.

Perucho estudià batxillerat en l'Institut Lluís Vives i Dret en la Universitat Literària de València —fou amic de Vicent Tomàs i Martí,

2 Publicada el 1929 a València en L'Estel i reeditada el 2017 en la Biblioteca d'Autors Valencians de la Institució Alfons el Magnànim-CVEI.

3 Publicat el 1930 a Badalona en Proa i reeditat el 2017 en Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

4 València, 1930, L'Estel.

5 «Cuando, siendo muy joven todavía, decidí hacerme escritor, no sabía lo que hacía. (...) No sospechaba siquiera lo que es escribir artículos a siete cincuenta (timbre incluido) y no poder publicar más que uno al mes. En una palabra: era un perfecto insensato. ...en aquella época estaba yo convencido de que con la literatura se ganaba dinero». («El tubo de la risa», «Un portero imponente», *El Pueblo*, 3-11-1935).

Família Perucho 1915. Fotografia d'estudi, València

Francesc Almela i Vives, Adolf Pizcueta i Vicent Llorens Castillo, entre altres companys de Joventut Valencianista⁶— i continuà els estudis en la Universitat Central, a Madrid, ciutat en què visqué al llarg de dos períodes, entre 1925-1927 i 1931-1936.

Testimonis

Cecilio Alonso y Amparo Ranch Sales, en l'article «Max Aub y Vicente Llorens. Epistolario, 1952-1972» citen una extensa nota de la carta de Llorens a Aub, de 20 de novembre de 1954, en què desvetlen anècdotes de Perucho, més algunes notícies imprecises. Reproduïsc a continuació una de les anècdotes, que revela el caràcter del personatge:

Perucho era muy jovial, de inteligencia aguda y hábiles recursos. Sus amigos solían recordar anécdotas escolares como la de las burlas y

⁶ Joventut Valencianista, fundat en 1908, reorganitzat en 1914 i dissolt el 1923, fou un grup nacionalista que pretengué assolir l'autonomia política i administrativa del País Valencià, l'ensenyament obligatori i gratuït, el servei militar voluntari i altres millores de caràcter agrari.

bromas que le reportaba su pintoresco francés. Hasta que un día se cansó y les espetó muy enfadado: «Sí, vus rié, vus rié, me savé vus lo que vus di, ¡allá vus!».

Ranch y Llorens también recordaban que un día, falto de dinero para sacar la entrada de cierto partido de fútbol en el antiguo campo de Algirós, se separó de sus amigos, y al rato lo vieron aparecer como masajista, con el maletín y las toallas. (Alonso i Ranch 2003: 107-130).

El poeta Carlos Illescas (Guatemala, 1918 - Mèxic, 1998), membre de la Generación del 40 i fundador de la revista *Acento* amb Augusto Monterroso, recordava en un article d'*Excelsior* algunes aventures del seu amic Perucho en el transcurs d'un viatge que feren per Andalusia quan eren joves:

Con Arturo Perucho recorrí las tierras ocupadas durante muchos siglos por los árabes. Su conocimiento de la guitarra como instrumento físico, como aljibe, como voz de la conciencia de la raza, no ha tenido igual. Hablaba de ella con la longitud de onda de quien reposa en una de las termas de la vieja Córdoba, todavía esposa de Abderramán. Y no la ejecutaba, solo la describía en medio de cazallas, brandis, tequilas, piscos y otros nepentes propiciados por el internacionalismo etílico. Y dejemos un instante la guitarra. Perucho había visto a las más aguerridas gitanas en los sitios más secretos. (Illescas: 1992)

En les seues memòries, Francisco Ayala recordava que, gràcies a Perucho, no es trobà sol a París durant dos setmanes de la tardor de 1929, quan es dirigia a Alemanya per a ampliar estudis en la Universitat de Berlín:

Pasé muchísimas horas, demasiadas, en el Louvre, en Nôtre-Dame, en las iglesias, en los grandes almacenes, bajo los soportales de la rue Rivoli...

(...) Pero la mayor parte del tiempo estaba solo, no conocía a nadie. Hice amistad, no recuerdo bien cómo, con un periodista catalán (Perucho era su nombre, y creo que tenía alguna conexión con *La Gaceta Literaria*), quien me puso al tanto de los restaurantes baratos donde uno

podia comer pasablement, y me llevó un par de veces a una sala de baile; pero yo no sabía bailar, y me aburría esperándolo. En uno de esos locales entablé relación agradable con una chica, mecanógrafa del Palacio de Justicia, que me daba a leer las cartas de su novio; pero ella trabajaba y además tenía ese novio. Perucho trabajaba también y yo sólo disponía de las veinticuatro horas del día sin tener nada que hacer. «Si mañana amanece lloviendo, tomo el tren para Berlín», decidí un día, y así fue, pues la lluvia no se arredró ante mi conminación. (Ayala 2010: 140).

És una llàstima que Adolf Pizcueta, gran amic de Perucho, no es-criguera unes memòries més completes que les que li va editar Francesc Pérez Moragon, en què aportà una semblança del seu amic, arran d'ha-ver-lo visitat a Barcelona durant la guerra civil en el seu despatx de direc-tor de *Treball*, el diari del PSUC:

La meua coneixença amb Artur Perucho, sempre tan cordial i bon amic, data dels anys de la dictadura de Primo de Rivera en què entrí en contacte amb el sector republicà d'*El Pueblo*, al qual pertanyia aquell Perucho —nat a Borriana— que es manifestà des del primer moment identificat amb el pensament valencianista i, per tant, molt comprensiu del moviment catalanista, al qual aviat es va incorporar, inclús traslla-dant-se físicament a Barcelona, des d'on començà una col·laboració a les nostres publicacions en què es reflexava els fets i aconteiximents més importants de la cultura catalana. Alhora trobà obertes les por-tes a la premsa barcelonina i el seu cognom aparegué signant moltes col·laboracions, fins que a primeries de 1929 les seues inquietuds el portaren a París. Aquest nou desplaçament tampoc interrompé el seu contacte escrit amb València. La seua afició a viatjar, a córrer món, que ell mateix es reconeixia, es confirmà plenament al llarg de la seua vida. Passà després a Alemanya i... fins a morir a Mèxic, pels anys 50.

Es curiós. He regirat els meus papers i no trobe cap carta seua que servisca per a avivar el meu record, amb tantes com degué enviar-me junt amb els seus originals per a *Taula* i amb motiu de la publicació per a *L'Estel* de la seua novel·la *Ícar o la impotència*, apareguda a les darrerries de 1929. Escrita a París, naturalment, havia d'estar influïda per l'ambient i l'esperit d'aquella ciutat.

De la mateixa manera que no el retingueren familiars i amics a València, i més tard a Barcelona, la fascinació de París no impedí la seua anada a Alemanya i a Suïssa, i transcorregueren els anys de la seua joventut de ciutat en ciutat. Tinc el record d'haver-me trobat amb ell un dia, inesperadament, al carrer de Russafa. Anava acompanyat per una dona d'aspecte exòtic —asiàtica?—. ¿La seua muller? Crec que almenys així em va ésser presentada.

Durant la guerra civil tinguí ocasió d'anar a Barcelona. Jo sabia que Perucho, introduït a la vida catalana, dirigia llavors un diari barceloní. El títol no el tinc a la memòria, com altres detalls corresponents a aquells moments. Donat que la redacció estava en punt cèntric —Rambla junt a la Plaça de Catalunya— aní a vore'l. El seu despatx de director es trobava al pis baix. De seguida em va rebre. Ens abraçarem. Però home, què fas ací? —li vaig dir.

—Doncs aquí estic, entre el fill de p. de Lenin i el fill de p. d'Stalin —em contestà assenyalant-me els dos retrats penjats a la paret a una i altra banda. Ho deia, amb la seua pronúncia característica, mentre fumava una cigarreta. (Pizcueta 1990: 52).

Devem a Sebastià Juan Arbó una de les poques informacions personals que tenim del seu veí Perucho quan, sent director de *Treball*, es va posar a viure de nou a Barcelona:

Era un barrio de torres, las Tres Torres, con jardín, de gente rica, y no sé cómo fue que se construyeron allí aquellas tres o cuatro casas pequeñas —comparadas con las de hoy— de pisos reducidos, bonitos, como el nuestro, aunque sin grandes, ni pequeñas, comodidades. Estaba en el último piso, el tercero, y tenía un largo balcón enfrente y una hermosa vista sobre la parte baja de la ciudad; desde allí se veía el mar y los campos del Prat perdiéndose por el fondo, hacia la derecha, hacia nuestras tierras. Era una de las cosas que más me gustaban del piso de Vergós.

(...) Este piso, que ocupé de soltero, lo debí a un matrimonio amigo: un escritor, o periodista, conocido, director entonces de *Treball*, periódico comunista, llamado Perucho.

Estaba casado con una francesa, creo que judía, muy bondadosa; era comunista, convencida, casi una fanática y mucho más que su esposo; no tenían hijos, se mudaron de piso y me cedieron éste.

Después tuvieron que irse los dos; creo que fueron a la URSS; se perdieron, como tantos, en la vorágine, y también de ellos me acordé muchas veces y deseé que los hubiese protegido la suerte; en este mundo —y en este tiempo— de locura, cosa, en verdad, difícil. (Juan Arbó 1982: 228-229).⁷

Carlos Sampelayo, que fou periodista d'*Heraldo de Madrid*, també referí un cas que mostra que Perucho conservava el sentit de l'humor fins i tot en circumstàncies difícils, com aquesta anècdota del mes de març de 1939, quan es trobava refugiat a París camí de l'exili mexicà:

Llevaba el comunismo con un sentido humorístico, que molestaba a los serios militantes ortodoxos. Cuando la «debaque» llega a París, sin un céntimo. Los padres de Lucienne no le querían admitir en su casa, y me lo encuentro una noche sin saber dónde cenar:

—Vamos a Montparnasse —me dice—. Conozco allí un restaurante griego, bastante barato.

—Pero, ¿habrá buenos platos?

—Hombre... Platón...

Fou el mateix Sampelayo qui divulgà alguns detalls de l'expulsió de Perucho del PCE:

«Perro de estercolera», le llamaba Adrián Vilalta.⁸ Acaban expulsándole del partido, atacado de «la funesta manía de pensar». (Sampelayo 1975: 119)

7 Resulta estrany que Sebastià Juan Arbó no recorde que ell i Perucho van coincidir en el jurat del Premi Ignasi Iglésies de teatre de 1936, instaurat per la Generalitat, de què també formaven part Josep Pous i Pagès, Carme Montoriol i Enric Lluelles. L'obra guanyadora fou *El casament de la Xela*, de Xavier Benguerel.

8 Adrià Vilalta i Vidal fou funcionari de la Generalitat de Catalunya. Afiliat al PSUC, el 1938 s'exilià a Mèxic, on col·laborà en el diari *Excelsior* i en la revista *Estampa*. Treballà en diverses institucions bancàries mexicanes.

En l'epistolari que mantingueren Joan Fuster i Vicenç Riera Llorca al llarg d'uns quants anys, Riera va mencionar per primera vegada Perucho a Fuster en una carta datada a Mèxic el 12 de novembre de 1950:

Un amic que aquests dies s'ha interessat pels nostres amics de València és Artur Perucho, que m'ha promès col·laborar amb articles polítics a *L.N.R.* [*La Nova Revista*]. M'ho ha promès diverses vegades des que publiquem la revista i mai no ho ha fet, però espero que ara, després de llegir els darrers números —i sobretot després de llegir-hi una nota en la qual l'al·ludiré— complirà la seua promesa. Pot dir coses interessants. (Fuster 1993: 68).

La menció de Perucho provocà la curiositat de Fuster, el qual li contestà en una carta datada a Sueca el 25 de novembre de 1950:

Ha estat per a mi una sorpresa saber que teniu contacte amb Artur Perucho. Ací ningú no sabia què s'havia fet d'aquest senyor. Particularment sent una gran estima pels escrits de Perucho. És autor d'una novel·la, *Ícar o la impotència* (que si no coneixeu, jo procuraré buscar-la a les llibreries de vell i enviar-vos-la) que és potser l'única novel·la valenciana «regular» que s'ha escrit a València en tot el que va de segle. (Noteu que per a nosaltres «regular», «normal» són adjectius plens de mèrit; tan avesats estem a les coses inferiors i mesquines.) Perucho, a més, en les seues col·laboracions en *Taula* em fa la impressió d'un intel·lectual despert i agut. Arribà a preparar un llibre de religió!⁹ Espere que no s'haja desanimat, i que trobarà encara alguna estona per dedicar-la a la literatura. Digueu-li que entre els pocs valencianistes joves d'avui compta encara amb lectors, amb lectors que senten profunda admiració pel seu esforç i per la seua actitud literària. (Fuster 1993: 72-73).

El 3 de desembre de 1950 Riera facilità a Fuster més informació sobre Perucho:

⁹ Informació inexacta.

Dibuix dels membres de la tertúlia d'El Aquelarre. Perucho, el quart per l'esquerra de la de la primera fila completa dels que estan drets.

Amb Artur Perucho tinc no solament contacte, sinó una bona amistat de molts anys. Aquest amic és a Mèxic des del 1939 i ací ha treballat sempre com a periodista. No ha perdut la seva afició a la literatura, però durant aquest temps no ha produït res de nou. Ja us deia, en una altra ocasió, que ací la vida és dura i que el treball indispensable per a atendre les necessitats més elementals us absorbeix de tal manera que a penes us queda temps per a res més. Li transmetré, amb molt de gust, les vostres paraules. Conec la seva novel·la *Ícar o la impotència*, que em va plaire; la vaig llegir a Barcelona i recordo que la vaig comprar en una llibreria. Les publicacions valencianes es venien, doncs, a les llibreries de Barcelona. Us dono les gràcies pel vostre oferiment d'enviar-me-la, però prefereixo molestar-vos per a altres coses que no conec o que m'interessen per a treballar. (Fuster 1993: 82-83).

IMPRESSIONS, OBSERVACIONS, REFLEXIONS

Recordando al maestro

Cuando Sorolla y yo pintábamos juntos

Siendo yo bastante niño, hubo un verano en que me dio por ser pintor. Adquirí un estuche de colores con los accesorios necesarios y me lancé resueltamente a la copia de la naturaleza sin preocuparme de aprender a dibujar, cosa que hoy, a pesar de los años transcurridos, no he conseguido todavía.

Como veraneaba en el Cabañal, me decidí por los asuntos marítimos. Cuando hube observado bien el paisaje y llevaba tomados muchos apuntes y notas que yo creía de gran importancia, acampé en la playa y comencé a trazar el contorno de unas barcas de pesca, puestas a secar sobre la arena.

Bajo el trazado de mi carboncillo, las barcas adoptaban las más raras y diversas formas; lo mismo parecían grandes toneles que cáscaras de avellana. Allí no había simetría, ni proporción, ni cosa semejante.

Comenzaba ya a desesperar de mis soñados éxitos pictóricos, cuando un señor, de aspecto simpático y bonachón, maduro, aunque no viejo todavía, exhibiendo con orgullo su inmaculada barba blanca, se vino hacia mí y me miró sonriendo de un modo extraño, que yo no podía comprender entonces.

—¿Eres pintor? —me preguntó graciosamente sin dejar de sonreír ante los esfuerzos que yo estaba haciendo para dominar aquellas malditas líneas.

—Ya lo está usted viendo —le contesté un poco amoscado.

—Pues mira, chico, pintas muy bien. Pero este detallito lo podías hacer así, fíjate, y este otro te saldría mejor de esta manera.

Y, poco a poco, me desalojó de mi sitio, encuadró, dibujó las figuras y dejó en el lienzo las manchas fundamentales del paisaje, lo cual me produjo la sensación de un cuadro perfecto y acabado.

Mi alegría fue inmensa. No sabía cómo manifestar mi agradecimiento hacia una persona que, por lo menos aquel día, me evitaba las burlas de que mis familiares me hacían víctima cada vez que les mostraba los esperpentos que había pintado.

Del buen señor yo no sabía más que el nombre: se llamaba don Joaquín. Entre los veraneantes del Cabañal no había nadie que le llamara de otro modo.

Aquel cuadro produjo asombro y estupor entre mis parientes y amigos. Indudablemente representaba un paso muy grande y decisivo en lo que ellos llamaban mi carrera artística.

Alguien que había observado desde casa mi excursión por la playa, me preguntó si efectivamente era yo quien había pintado aquello o si tal vez me había ayudado don Joaquín.

Yo contesté, ofendido en mi amor propio:

—¡Si don Joaquín no sabe pintar!

Han pasado los años. Al mismo tiempo que he ido comprendiendo que carezco de aptitudes para la pintura, he comprendido también que don Joaquín sí que sabía pintar. Me he ido haciendo hombre, he dejado mis aficiones de la infancia por otras y hasta me he reído de ellas o las he olvidado.

Pero lo que guarda fielmente mi memoria, lo que no me ha hecho reír nunca, ha sido aquel inocente intento artístico que puso en contacto mi insignificancia de niño con la genial figura de Sorolla, y que me hizo llorar más profundamente amargado cuando pasaron ante mi casa el cuerpo del gran artista, dormido en su féretro bajo un manto de flores.⁷⁶

⁷⁶ El pintor Joaquín Sorolla Bastida va nàixer a València el 1863 i va morir a Cercedilla (Madrid) el 1923. Està soterrat en el Cementeri General de València. Poc després de la seua mort, en *El Pueblo* es va suscitar una polèmica sobre l'oportunitat de dedicar-li un monument.

Ecos montañoses

Tarde de domingo

La tarde del domingo, en la montaña, es una tarde distinta de las demás. Hay otra luz, hay otras gentes sentadas a la sombra de los árboles y, al anochecer, unos mozos cantan en la carretera, de camino ya hacia el pueblo, al son de guitarras y acordeones.

En la montaña ocurre lo contrario que en la ciudad: hay seis días de paz y uno de trajín, que es el domingo. Los días de la semana son aquí anónimos porque su monotonía y su igualdad no hacen necesario que los diferenciamos; solo el domingo tiene nombre: es el día del gramófono. La voz cascada de la bocina del aparato salta de peña en peña como un eco burlón y a su compás baila la gente joven que, cansada del trabajo de la semana, aprovecha el domingo para acabarse de cansar.

Desde las primeras horas de la tarde, una caravana de autos y coches sale del pueblo en dirección a la montaña; va rodeada de un ejército de jóvenes que no dispone de medio alguno de locomoción, pero que no por eso deja de divertirse. Hay en todos los semblantes luz de alegría, que luego, cuando al anochecer emprenda la caravana el viaje de regreso, se trocará en sombra de fatiga.

La terraza de cada chalet queda convertida en salón de baile. Pero ya ni las mujeres del pueblo harán ondear allí los ampulosos pliegues de la clásica falda valenciana, ni sus cuerpos bailan al compás del ritmo elegante de la danza de Játiva. En vez de eso, la falda ceñida y el exótico foxtrot.

Yo busco siempre en esta gente algún rasgo característico de la raza⁷⁷ sin hallarlo nunca. Allá en el pueblo hay casas viejas que recuerdan nuestra típica arquitectura heredada de Italia; hay rincones en los que

77 En aquells anys, el terme 'raça' s'emprava com a sinònim de 'poble', 'nació'.

aún queda algo de la Valencia libre que sucumbió definitivamente con el Decreto de Nueva Planta. Pero aquí, entre esta gente que habla en castellano acaso más de lo que sabe,⁷⁸ que adopta las modas de París y que baila al son de ritmos extraños, lo castizo se ha perdido o está en vías de perderse del todo.

En otros tiempos, tiempos lejanos que tienen ya tanto de legendarios como de históricos, la pasión inflamaba el corazón de este pueblo. Cuando la revolución de las Germanías, los agermanados setabenses no dejaron solos a los valencianos. En todo momento ha sido posible hallar en esta gente un hondo sentido liberal, una ferviente presión de dignidad ciudadana.

Pero los tiempos han cambiado; ahora se baila que el foxtrot en vez de la danza de Játiva.

78 Perucho observa que s'escampa la moda de parlar en castellà, a pesar de no saber parlar-lo molt bé.

Índex

EL PERIODISTA ARTUR PERUCHO 7

Josep Palomero

Testimonis 9

Informacions epistolars 22

En la redacció d'*El Pueblo* 26

Impulsor del Teatre Lliure 29

Persones rellevants 32

Sorolla 32

Vicent Tomàs i Martí 33

Abelardo Mus 34

Enrique Cuñat 34

Almada Negreros 34

Ramiro de Maeztu 35

Joaquín Dicenta 36

Luigi Pirandello 36

Col·laborador de *La Gaceta Literaria* 38

Periodista a Barcelona 40

Taula de Lletres Valencianes 42

La Nostra Terra 45

La Nova Revista 45

Joia 45

La Publicitat 45

Corresponsal a París 50

Sobre Josep Pla 51

Relacions amb Cambó 53

A Ginebra, en el Congrés de les Minories Nacionals de la Societat de Nacions 55

El frustrat viatge a Moscou 61

Lector a la Universitat de Marburg 62

Regrés a Barcelona 65

En el Ministeri d'Economia Nacional amb Nicolau, i en el d'Hisenda amb Carner 65

Candidat per Castelló a les eleccions constituents de 1931 68

Lucienne Gache	72
A Barcelona durant la guerra civil	74
Director de <i>Treball</i> , òrgan del PSUC	77
Periodista d'altres diaris partidistes	81
<i>Moments</i>	81
<i>Estampa</i>	81
<i>Verdad</i>	82
<i>Frente Rojo</i>	83
A l'exili	87
Una firma reconeguda en el periodisme mexicà	92
Crític discogràfic	93
Creador d'un model canònic de llengua literària en l'època dels pioners	96
La nostra edició	97
Bibliografia	101

Historia de un fracaso (*Inèdit, s/d*) 107

IMPRESIONS, OBSERVACIONS, REFLEXIONS

Quando Sorolla y yo pintábamos juntos (<i>El Pueblo, 14-8-1923</i>)	113
Tarde de domingo (<i>El Pueblo, 18-9-1924</i>)	115
Clásicos catalanes (<i>El Pueblo, 11-10-1924</i>)	117
El Teatro Libre (<i>El Pueblo, 10-4-1925</i>)	120
Rivas Chreriff y el Teatro Libre (<i>El Pueblo, 22-4-1925</i>)	125
Bernard Shaw, en catalán (<i>El Pueblo, 27-11-1925</i>)	128
Gesto tardío (<i>El Pueblo, 2-3-1926</i>)	132
Vicente Tomás y Martí (<i>El Pueblo, 4-2-1927</i>)	134
La tumba de Joaquín Dicenta (<i>El Pueblo, 6-2-1927</i>)	137
El otro Ramiro, el <i>Monje</i> (<i>El Pueblo, 25-3-1927</i>)	141
Comprensió i cordialitat (<i>Taula de Lletres Valencianes 1, octubre de 1927</i>)	143
Escriptors castellans, a Barcelona (<i>Taula de Lletres Valencianes 4, gener de 1928</i>)	145
Nòtules del mes (<i>Taula de Lletres Valencianes 7, abril de 1928</i>)	148
Apostillas a un manifiesto de vanguardia (<i>El Pueblo, 4-4-1928</i>)	151
Excursionisme (<i>Taula de Lletres Valencianes 9, juny de 1928</i>)	154
Futbol i boxa (<i>Taula de Lletres Valencianes 10, juliol de 1928</i>)	157
El darrer llibre de Josep Pla (<i>Taula de Lletres Valencianes 11, agost de 1928</i>)	161
Rovira y Virgili en el Ateneo (<i>El Pueblo, 24-8-1928</i>)	164
Bajo el signo de Ausias March (<i>El Pueblo, 4-10-1928</i>)	166

Un grup d'escriptors (<i>D'Ací i d'Allà 132, desembre de 1928</i>)	169
Teatre valencià (<i>La Publicitat, 21-12-1928</i>)	174
El camino de Menton (<i>La Libertad, 12-1-1929</i>)	178
Rafael Barradas ha muerto (<i>El Pueblo, 23-2-1929</i>)	182
La descoberta de la ciutat (<i>Taula de Lletres Valencianes 18, març de 1929</i>)	185
Una setmana a Ginebra (<i>D'Ací i d'Allà 136, abril de 1929</i>)	187
Los fracasados (<i>Diario de Barcelona, 5-7-1929</i>)	194
El 14 de Julio (<i>Diario de Barcelona, 19-7-1929</i>)	197
La veritable crisi (<i>La Publicitat, 11-8-1929</i>)	199
La herencia de Azzati (<i>El Pueblo, 23-9-1929</i>)	205
Coneixement tècnic del periodisme (<i>La Publicitat, 31-12-1929</i>)	210
Un libro de Rovira y Virgili (<i>El Pueblo, 11-1-1930</i>)	214
Puig i Ferrer, gran novelista (<i>El Pueblo, 26-1-1930</i>)	218
El violinista Abelardo Mus (<i>Diario de Barcelona, 1-2-1930</i>)	222
Literatura i política (<i>Taula de Lletres Valencianes 30, març de 1930</i>)	224
Petites actituds revolucionàries (<i>La Publicitat, 22-5-1930</i>)	226
Primeres impressions (<i>Taula de Lletres Valencianes 33, juny de 1930</i>)	229
Un matrimoni feliç (<i>Mirador 81, 14-8-1930</i>)	231
L'expansió de la nostra llengua (<i>Acció Valenciana 9, 15-8-1930</i>)	236
El tema impossible (<i>La Publicitat, 20-9-1930</i>)	238
Un film soviètic de Sergi M. Eisenstein (<i>Taula de Lletres Valencianes 38, novembre de 1930</i>)	240
Marburg, ciutat lírica (<i>D'Ací i d'Allà, gener de 1931</i>)	242
¿Quiere usted aprender portugués? (<i>El Pueblo, 24-10-1934</i>)	245

VALÈNCIA I CATALUNYA

Cataluña, después del paréntesis (<i>El Pueblo, 28-12-1929</i>)	251
València i el catalanisme (<i>Avant 2, 21-9-1930</i>)	253
Republicanisme irreductible (<i>Avant 4, 4-10-1930</i>)	256
La catalanització de la Universitat (<i>La Publicitat, 7-11-1930</i>)	258
La llengua literària i la vulgar (<i>Acció Valenciana 16, 23-12-1930</i>)	260
El meu nacionalisme (<i>Avant 21, 18-4-1931</i>)	262
Les dues banderes de València (<i>La Publicitat, 17-4-1932</i>)	264
En l'hora decisiva (<i>El Camí, 10-9-1932</i>)	266
I el pancatalanisme? (<i>La Rambla 144, 17-10-1932</i>)	268

INTERNACIONAL

Estrasburg, urbs alemanya (<i>La Publicitat, 2-5-1930</i>)	273
Frankfurt, de dia i de nit (<i>La Publicitat, 4-5-1930</i>)	276

Psicologia comparada (<i>La Publicitat</i> , 14-5-1930)	279
Els paisatges paral·lels (<i>La Publicitat</i> , 18-5-1930)	282
Passat, present i esdevenidor de l'imperialisme (<i>La Publicitat</i> , 27-5-1930)	285
Vida i miracle dels estudiants (<i>La Publicitat</i> , 29-5-1930)	288
Llibreries (<i>La Publicitat</i> , 5-6-1930)	290
Marburg, ciutat universitària (<i>La Publicitat</i> , 12-6-1930)	294
Excés de savis (<i>La Publicitat</i> , 17-6-1930)	298
L'alliberació de Renània (<i>La Publicitat</i> , 6-7-1930)	300
Un experiment (<i>La Publicitat</i> , 9-7-1930)	303
Primitivisme (<i>La Publicitat</i> , 22-7-1930)	305
Dia de tedi (<i>La Publicitat</i> , 24-7-1930)	308
Propaganda en contra nostra (<i>La Publicitat</i> , 31-7-1930)	311
Davant el pròxim Congrés de les Minories Nacionals (<i>La Publicitat</i> , 29-8-1930)	314
Després del VI Congrés de les Minories Nacionals (<i>La Rambla de Catalunya</i> 25, 15-9-1930)	317
Entre la guerra i la revolució (<i>La Publicitat</i> , 18-9-1930)	319
La política minoritària (<i>Acció Valenciana</i> 14, 1-11-1930)	321
Finances internacionals (<i>Diari del Migdia</i> 4, 18-2-1931)	323
Charlot a Europa (<i>Diari del Migdia</i> 8, 22-2-1931)	324

LA REPÚBLICA. POLÍTICA ESPANYOLA

El marqués de Sotelo y la Virgen (<i>El Progreso</i> , 8-3-1930)	329
El mite de l'ordre (<i>La Publicitat</i> , 20-3-1930)	331
Dues menes de caciquisme (<i>La Publicitat</i> , 29-4-1930)	334
El Govern Berenguer contra la premsa (<i>La Rambla de Catalunya</i> 34, 19-11-1930)	337
Estudiants i obrers (<i>Avant</i> 12, 29-11-1930)	340
Els valencianistes republicans (<i>La Rambla de Catalunya</i> 54, 6-4-1931)	342
La sombra del bisabuelo (<i>El Pueblo</i> , 9-5-1931)	344
Els enemics de la República (<i>La Rambla</i> 87, 14-9-1931)	347
El cas d'El Imparcial (<i>La Rambla</i> 121, 9-5-1932)	349
Otra vez <i>La marcha de Cádiz</i> . Reflexions sobre l'Estatut de Catalunya (<i>El Pueblo</i> , 14-5-1932)	352
El secret de l'oposició (<i>La Rambla</i> 125, 6-6-1932)	356
Cambó ante los guardias (<i>El Pueblo</i> , 17-5-1934)	359
Tácticas desesperadas (<i>El Liberal</i> , 25-1-1936)	361

LA GUERRA CIVIL

- De Barcelona a Madrid, passant per València, no hi ha més que optimisme, ordre i organització de la vida nova (*Treball* 43, 9-9-1936) 367
- No és lícit bescantar la URSS (*Treball* 76, 17-10-1936) 375
- La clau (*Mirador* 392, 29-10-1936) 378
- El puny clos (*Mirador* 392, 22-10-1936) 380
- El gran homenatge de València a Catalunya (*Treball* 102, 17-11-1936) 385
- Durruti, lliçó d'energia (*Mirador* 396, 26-11-1936) 387
- Honra pòstuma a la mort d'un símbol (*Mirador* 399, 17-12-1936) 390
- Anatema de reraguarda (*Mirador* 400, 24-12-1936) 393
- Els marins de Cronstadt (*Mirador* 406, 5-2-1937) 398
- Pasionaria (*Treball* 171, 5-2-1937) 401
- Madrid, un any després (*Treball* 180, 16-2-1937) 404
- La realitat i el somni (*Moments* 3, 15-3-1937) 408
- Extremismes (*Mirador* 413, 25-3-1937) 410
- Mussolini maniobra (*Treball* 212, 25-3-1937) 412
- Primer de Maig (*Moments* 4, maig de 1937) 415
- La segona Setmana Tràgica (*Mirador* 419, 13-5-1937) 418
- Serenitat, unitat, fe (*Treball* 291, 25-6-1937) 420
- Ni Hitler és Alemanya ni Wagner és feixista (*Treball* 299, 4-7-1937) 423
- Mussolini visita Hitler (*Treball* 371, 26-9-1937) 427
- Lluís de Sirval (*Treball* 397, 27-9-1937) 431
- La llibertat és indivisible (*Treball* 469, 19-1-1938) 433
- Capital de la glòria. Madrid, ciutat normal (*Treball* 482, 3-2-1938) 436
- Tenim dret a defensar-nos (*Treball* 582, 31-5-1938) 441
- El Papa té poca memòria (*Treball* 592, 11-6-1938) 444
- Una afirmación de Marx (*Frente Rojo*, 29-6-1938) 447
- Sorpresa y alegría de México** (*Inèdit, Veracruz*, 22-4-1938) 451